

BÁN ZOLTÁN ANDRÁS

Balcsillagzat

AVAGY ÖREGKORI BŰNÖK

„Kandra. Képzeld csak, mi lehet odakint. Talán szél zúg, talán eső is sodródik veled, vagy híg hó érkezik, késő téli, netán kora tavaszi jeges dara, és képzelje hozzá a mozgásokat odakint, nemcsak a fákét és füvekét, nem csupán a felhők fülsértő harcát az égben a hatalmas tótükör fölött, nem csupán az öreg házak meggyötört sóhajait, hanem a sietős emberi mozdulatokat is: vad hadonászás, rohanás, fontoskodó nyelvek és végtagok; és hangok is mellé, szájzörejek, kérdések, válaszok, óhajtó, megengedő, mellé- és alárendelt mondatok, egyáltalán az emberi beszéd; képzelje ezt maga elé, Kandra, ahogy belenyüzsög a fejébe, a szemébe és a fülébe; idézze fel mindezt idebent, ebben a nyugodt ivószobában, ahol rajtunk kívül vendég senki, és nem is téved be feltehetően, ahol kockás abroszunk előtt az első fehér literünkönél ülünk, szódánkánál, és Feri pincér hamaros gondoskodik rólunk, mint évek óta mindig, amikor maga vendégségbe jön hozzám; és gondolja el, hogy hamarosan megérkezik a friss körözött, a karikás kolbász, a maga-megadó zsemle, a retek, a vörös lét csorogató paradicsom, a zöldmégű paprika, és a később asztalra kerülő füstölt csülök levében főtt tojás szintén mereng a tyúkanyó-kosárban. És ez még csak a villásreggeli, képzelje csak, Kandra, milyen remek itt nekünk ma délelőtt, gondoljon csak bele, noha feltehetően szél veri ablakunk, és az eső pászmákban mosódik le rajta: hülyén zokogó arc. De mi nem zokogunk, Kandra, szívünk derűs, lelkünk nyílt, a kinti világról tudomást sem veszünk, és egyikünket sem érdekli, mi és ki vívja odakint a harcát, csak képzelődünk a természet és az emberi világ rémtetteiről, itt bent, ebben az olyannyira otthonos, már legalább tíz éve belakott kocsmaszobában. Terítékünk friss, fröccsünk karcos, kedvünk megfelelően mélabús a beszélgetéshez, a több mint tíz éves beszélgetéseinkhez. És ez még csak a reggeli.”

„Ambrus. Micsoda megnyitó beszéd. Elkápráztat és lenyűgöz. Komolyan. Tavaly én mondtam, most maga; jövőre, ha még megleszünk, megint én – szépen váltakozva. Mint a domináns és a váltó-domináns, cseréljük a szót, Ambrus. De, Ambrusom, most hangnemváltás következik, ha megengedi. Türelmetlen vagyok, bevallom. Új témát vezetek be. Bejelentéssel tartozom. Fontos mondandóm van ezen a reggelen. Annyira fontos, hogy nem levélben, hanem személyesen akartam közölni magával, Ambrus; vártam veled, noha türelmetlen vagyok, noha csak évente egyszer találkozunk. A tárgyra. Maga pontosan tudja, hogy több mint tíz év telt el, igen, Ambrus, vagy talán inkább tizenhárom, amióta azon munkálkodom, hogy berendezzem a könyv-

táramat. Nagy munka volt, sok akadállyal és nyúggal, és néha elgondolkozom rajta, hogy a könyvtáram berendezésének története vajon nem azonos-e az életem történetével? És ha ez igaz, akkor lelkesítő, avagy kiábrándítóan sivár? Egy életem, egy könyvtáram? Nem lapos ez kissé? Ambrus. Legyen bárhogyan is, most itt az alkalom, hogy kissé ünnepélyes hangon bejelentsem maga előtt, életem utolsó tanúja előtt, hogy végre berendeztem a könyvtáramat, azaz bizonyos fokig az életemet, noha maga nemigen kedveli az ünnepi hangokat, inkább az iróniára, sőt a szarkazmusra hajlik – ezek más esetekben természetesen tőlem sem idegenek. De ez most nem más eset, vagy másnak az esete, hanem nagyon is az enyém, amikor az odakint feltehetően ordasan tomboló téltől védve, ezen az évek óta *asylum* gyanánt szolgáló helyen bejelentem, hogy végre berendeztem, véglegesítettem a könyvtáramat, Ambrusom; a polcok állnak, a könyvek és lemezek, kéziratok, levélgyűjtemények, fénymásolatokkal zsúfolt mappák nagyjából makulátlan rendben. És áll a lakás is, a végre megtalált. Csak pár simítás hiányzik, és vége. De az életem még tart.”

„Kandra. Mennyire örülök. Tudok mindent, mindent megértek. És tudom, ráadásul érzem, hogy olyan horderejű esemény ez, hogy arra, amint látom, még a déli húsvontat előkészítő Tuba néni is felfigyel, és érdeklődve pislant ki az ételkiadó ablakon, látva idegesebb mozdulatainkat, melyeket nemigen tapasztalt az elmúlt évek során. Kandrá. Lazítsa meg nyugodtan a nyakkendőjét. Úgy. Úgy jobban csúszik a pálinka, melyet most a berendezett könyvtárára, vagyis az életére iszunk. Noha még csak reggel van, de most, kivételesen, pálinkával nyitunk”, mondja Ambrus, azzal meglazítja a nyakkendőjét. „De már tölt is a Feri pincér, Kandra, már szaglik is a szemem szedett barack párlata, orrunkba csap csiklandós illata. És arra meg külön iszom és hálát adok az égieknek, hogy a tíz, nem, a legalább tizenhárom éves folyamatos költözködés és könyvrendezés közben nem csapta agyon egyetlen kötet sem, Kandra; a különféle lakásokban nem omlott fejére egyetlen roskadozó polc sem, mint kedves zeneszerzőjének, a mélyen depressziós Alkannak, akinek tudvaleg fejére roskadt egy egész telitömött könyvszekrény, miközben a legfelső polcra a Talmud egy ritkább kiadását próbálta meg lehalászni, agyoncsapva, halálra zúzva ezzel párizsi lakásában önmagát, a jeles, de mindmáig csak felületesen ismert, még kevésbé elismert zeneköltőt. Aki Liszt szerint a lehető legtökéletesebb technikával zongorázott. Mindezt nem én mondom. Régi előadásából tanultam magától, Kandra”, mondja Ambrus, és magasba emeli poharát.

„Még ne! Még ne igyon, Ambrus!”

Alkan. Istenem. Alkan. Eredetileg Charles-Valentin Morhange. Meghalt 1888-ban. Hogy mikor született, az nem jut most eszembe. Mindössze két fényképe ismert. Alkan. Egy időben valóban sokat foglalkoztam vele, és most, hogy végre berendeztem a könyvtáramat, talán lesz időm, hogy megírjam döntő értékezesemet az ő sok tekintetben az *avantgárdot* előlegező művészetéről, elmebajos művészi gesztusairól, mélységes depressziójáról. És így tovább, Ambrus. De az már, mint nemrég egy Lyonban megjelenő muzikológiai folyóiratban meggyőzően kimutatták, de az már

legenda, hogy halálra zúzta a könyvespolca. Pláne a Talmud keresése közben. Nem-nemnemnem. Noha jeles talmudista volt, ez vitán felül áll. Állítólag az egész Bibliát meg akarta zenésíteni. Már mint az Ószövetséget. Állítólag. Sok itt a legenda, Ambrus”, mondja Kandra, és fölemeli poharát. „Akárhova nyúlunk, legendákba ütközünk. Vajon belőlünk lesz-e legenda, Ambrus? Néha ezen is eltöprengek”, mondja Kandra, azzal a pocakos kispohár után nyúl.

„Még ne! Még ne igyon, Kandra. Most én mondom, hogy lassan a testtel, ne töprengjen!”, kiáltja Ambrus, és tenyerével lefedi Kandra pocakos kispoharát. „Alkan. Istenem. Elvira is mennyire szerette. Nyilván maga ültette el benne ezt a rajongást. Emlékszik a legkedvesebb Alkan-darabjára: *Marcia funebre sulla Morta d'un Pappagallo*. Gyászinduló egy halott papagájért. Állandóan ezt dudorászta. Noha Elvira a macskákat szerette, de hiszen tudja, Kandra. Volt éppen elég dolgunk a macskáival az évek során” mondja Ambrus, és felnevet. „Magának a fővárosban, a folyamatos költözködései közben a különféle lakásaiban, nekem meg itt a házamban. Trisztán és Izolda. Egy vörös meg egy fekete-fehér. Noha herélt volt mindkettő. Istennek hála.”

„Ambrus. Úgy mondják, ivartalanított. Igen. Ha jól tudom, a macskák már halottak, nemcsak a képzelt papagáj. Istennek hála.”

„Így igaz, Kandra. Précényihez, a plébánoshoz kerültek, *ad majorem dei gloriam*, aztán elvitte őket az ördög, vagy a jóisten. Nem tudom, melyikük. Elvirát kellene megkérdezni. De többé nem beszélhetünk vele. Iszunk végre? A könyvtárára? Vagy a berendezésére? Mielőtt végleg elveszíteném a fonalat?”, kérdi Ambrus, és fürge ujjakkal a pohara után szalad.

„Ha már kérdés, Ambrus, az valóban kérdés, hogy egy képzelt papagáj hogyan lehet halott. Hacsak nem a képzeletben.

Nem is tudom.

De hagyjuk.

És most végre emelődjék a pohár!

És miután legyűrtük a reggel szinte kígyóharapásra emlékeztető pálinkát, hadd folytassam, Ambrus. Abban a bizonyos francia zenetudományi lapban publikálnak egy padlásán nemrég véletlenül talált levelet, mely Alkan bejárónőjétől származik. Aki a nagybátyjának címzett levelében pontosan leírja, hogy Alkan valójában a konyhában esett el, beütötte az oldalát a kredencbe, és nem sokkal később feltehetően gutaütést kapott. Másnap találta meg a bejárónő, a konyha kövén feküdt, pár összetört pohár és tojás társaságában. Agyvérzés, Ambrus. Nem Talmud. Nem könyvespolc, hanem kredenc.” mondja nagyon határozottan Kandra. „Bár szép történet, nem vitatom. Talán szép halál. Talán. Nem vagyok benne biztos, hogy örülnék, ha a legújabb bejárónőm találna meg, aki sajnos veszedelmesen fiatal és csinos. Akkor már inkább roskadjon a fejemre a lexikonos nagypolc”, kuncogja Kandra.

„Kandra, én sosem tartottam bejárónőt, most sem tartok, pedig tudja, nem éppen kicsike a ház. Ha nagytakarításra kerül sor, évente kétszer, nekifekszem ma-

gam, bár segítenek a faluból, Tuba néni, Feri pincér, meg Talabérné, a Précsényi plébános házvezetőnője. De nálam áttekinthetőbb a rend, ezért könnyebb a takarítás, hiszen, mint tudja, nagyjából húsz éve nem mozdulok ki, se a falumból, se a házamból; legfeljebb némi külföldi konferenciákra megyek, ha egyáltalán, és pár nappal többet nem töltök házon kívül, az elmúlt tíz, nem tizenhárom évben meg még annyit sem, ellenben maga az utóbbi tizenhárom évben egyfolytában mozgásban volt, Kandra. Nem teljesen önszántából, Kandra, ezt elismerem”, mondja Ambrus, és finoman elmosolyodik.

Aztán kuncog. „Hogy magát, Kandra, Elvira hajtotta végig a fővároson, különféle lakásokat keresve, mert egyik ezért, a másik meg amazért nem felelt meg az ízlésének, a csend-igényének, a zaj-igényének, a társaság-igényének, az elhagyatottság-igényének, a környék-igényének, a közlekedés-igényének, és a ki tudná előszámlálni még miféle igényeinek, ezt jószerivel mindig is tudtam, Kandra. Noha Elvira nem is lakott magával a szó klasszikus, úgyszólván élettársi értelmében. Soha meg nem állapodott, mindig száguldott, és sodorta magával kedves Kandruskáját, az én Kandramat is, kétségtelen. Én az állandóságot jelentettem neki, maga a folytonos változást, az én sokat próbált vidéki házam volt Elvirának a sziget, a maga fővárosi élete és folyamatosan változó – mert Elvira által folyamatosan megváltoztatott! – lakás-helyzete a gyökerét vesztett, megáradt folyó. És most már én is emelem poharam. A bohéméletre, ha szabad! Bár nem vagyok bohém.”

„Ambrus. Hadd emeljek magával együtt. Noha maga nem bohém, és annál inkább tudja és érzi, mit jelentett ez az elmúlt nagyjából húsz év, azon belül is az elmúlt tíz, vagy talán inkább tizenhárom év, amióta Elvira meghalt, amióta eltemettük itt, a maga közepes falujában, ebben a hivatalosan kisvárosnak nevezett, nagy és tagadhatatlanul jeles múltú település, valójában mégsem város, hanem mégis falu régi temetőjében; zuhogott az eső akkor is, bár most nem tudjuk, csak képzeljük, milyen odakint az idő, akkor bezzeg tudtuk, akkor lesodorta volna a kalapot a fejünkről a szél, ha viseltünk volna, de természetesen fedetlen fővel álltunk a sír előtt, ebben a meglehetősen hangulatos Öregtemetőben, ahonnan kedves rálátás nyílik a falura és szép időben még a nagy tóra is, dőlt vitorláival, elsötétülő, majd ismét felfénylő víztükrével. Ambrus. Akkor még dúsabb hajzattal álltunk a sírnál mindketten, és a sörényünkbe belecsimpaszkodtak az esőcseppek, aztán elindultak lefelé, emlékszem, a maga orrán is végiggördült egy, majdnem felnevettem, mert láttam, hogy csiklandozza, de nem nyúl oda, nem törli le, talán, hogy az a pár ember a sír körül, azt higgye, hogy bánatában sír, Ambrus, de nem sírás volt, dehogy”, mondja Kandra. „De hát miért is sírt volna, Ambrus, ugyan miért is; nekem inkább az a furcsa azóta is, hogy nem nevetett.

Miért nem nevetett, Ambrus.

Ezt nem értem”, mondja Kandra. „És lassan tíz, nem, tizenhárom éve mindig megkérdem magától. De még a hamarosan asztalunkon párálló, friss libatöpörtő sem felel, nemhogy maga, Ambrus.”

„Kandra, most látom, hogy érkezik az ételünk, a bajszos, a tiszteletünkre ezúttal is mellényt öltött Feri pincér a sok éves kiszolgálásban immár kissé megkopott tánclépéseivel hozza reggelinket: hetykén hegyes és harapós zöldpaprika, téglavörös, a köménymag madárlépteivel hintett körözött, karikára szelt kolbász, disznósajt, kecskesajt, kemény tojások fonott kosárkában, piros kockás kendőbe burkolva, mustár, torma, mindez rajztáblányi fatálcán, zsemlyékkal, rozskenyérrel, késekkel, villákkal, gyűrűs asztalkendőkkel. És ez még csak a villásreggeli. Lásson hozzá derekasan, hiszen tudja, milyen szívesen látom”, mondja Ambrus, és mintegy áldón tárja szét karját. „Évente egyszer.”

„Kedves dolog ez, Ambrus, és ne feledkezzünk meg arról a hajszálvékonyra szelt spanyol sonkáról sem, melyet direkt erre a napra hoztam nemrég Bécsből, a Naschmarktól; látom, Tuba néni szépen szervírozta. Ez a nap a miénk”, mondja Kandra, azzal megragadja az evőeszközöket. „Minden évben egyszer, amikor meglátogatom, és amikor nagyvonalúan vendégül lát, itt, a csárdában, és aztán a házában is, este, kell egy ilyen nap, különösen nekünk, akik már kifele megyünk, és minden ilyen nap ünnep, az emlékeink ünnepe. Bár Elvira nyilván kiröhögne, ha látná és hallaná, miiket beszélünk. Emlékszik, Ambrus, félelmetes volt a kacagása, vérbeli operai koloratúra-gyöngyözés. Nem volt érzéke az ünnepekhez. A botrányokhoz persze annál inkább. És egészen különösen vonzódott az ünnepeken okozott botrányokhoz. Szóval nevetnie kellett volna, Ambrus, ha eszébe jutott volna Elvira. Ha kacagnia nem is, de nevetnie azért mindenképpen kellett volna. Hogy úgy mondjam, felszabadultan. De úgy látszik, nem jutott eszébe Elvira, se a sírkertben, se később, itt, a csárdában”, mondja Kandra. „Nem jutott eszébe, pedig éppen őt temettük.”

„Látom, Kandra, ahogy nagy kedvvel szed magának, gazdagon, látom, nem feledi a Bécsből hozott, valóban nagyszerűnek tűnő sonkáját, látom, koccintásra emeli a poharát. Látom, él, Kandra, látom, virul, és ez megnyugtat. Hiszen ha maga él, én is élek. Igen, Kandra”, mondja Ambrus, miközben kiköhög egy erősebb paprikafalatot, mire egy nagy korty fröccsel csitítja torka hevét.

„De lesz még időnk, ugye, lesz még? Talán erre kéne innunk, talán az időre, ami még hátravan. Mert lesz még időnk, erre is, másra is lesz még, mint ahogy mindig is akadt időnk ebben a kocsmaszobában, immár tizenhárom éve, jól mondja. Egyébként, ha jól emlékszem, maga sem nevetett, Kandra. Mármint a temetésen. Nem. Nem sürgős elmondania. Hogy miért nem nevetett. Holott nevetetett volna. És én is. És mindenki. Mindenki nevetetett volna, és senki sem nevetett. Még Elvira is a koporsóban, de ő sem kacagott. Bár nem voltunk sokan, nem vitás, hogy kevesen voltunk, de az a pár ember éppen elég furcsa, úgyszólván nevetséges különítményt alkotott, és éppen ezért voltaképpen túl sokan voltak. Túl sokan voltunk, bár Elvira ízlésének talán túl kevesen – nála az ilyesmit soha nem tudhatta az ember, még mi sem tudtuk, Kandra, pedig mi aztán tudtuk Elvirát. És túl ezen, az sem volt éppen nevetség nélküli, hogy a sírnál éppen a friss halott, azaz Elvira éneke hangzott fel, ráadásul a nem éppen szerencsés csillagzat alatt született egyik utolsó, forgalomba

nem került németországi felvétele, az *Izolda szerelmi halála*, a férje hozta, aki húsz év után most először került elő Németországból...

„De miért és hogyan került elő?! Ezt ma még megkérdem egyszer, Ambrus. Lehet, többször is megkérdem.”

„... és ráerőszakolta a temetésrendezőre, aki csak ügyvel-bajjal volt képes a Karlheinz által hozott, nálunk akkor még ismeretlennek számító, hordozható CD-játszót beüzemelni, ott kígyózott a zsinór a sír mellett, a sírmunkások majdnem megbotlottak benne, képzelje csak, ha egyikük belezuhan a sírba...”

„...szerintem Elvira tág öleléssel fogadta volna...”.

... meghökkentő volt, Kandra, és nevetséges, mint a Karlheinz kocsija, ez a hivalkodóan metálszín Mercedes ott kint, az Öregtemető szélén, a sárba süppedve, Feri pincér megbámulta, megbámulta Précsényi, noha senki nem hívta oda, a már akkor sem teljesen józan plébános, és megbámulta az összes itteni suttyó, meg persze Elvira operai kollégái, noha csak ketten jöttek el, Cselényi, ez az örökös bájjúnár, vele Tárcaza Ica, maga szerint, Kandra, az elmúlt évek legjobb Azucenája, aki soha nem mulasztott el egyetlen ingyen piálási lehetőséget sem, akit a végén persze Tuba néni ápolt a konyhában; megoldott melltartóban ott feküdt a húsvágó asztalon a félresiklott mezzoszoprán, miközben Précsényi, a plébános, aki hívatlanul állított be, nemcsak a temetésre, de ide is, ezt suttozta, megbámulva a művésznő meggyvörös bim-bókkal kikandikáló kebleit: *jaj azoknak, akik jó reggelen, részegítő ital után futkosnak, és mulatnak estig, és bor hevíti őket*. De hiszen emlékszik, Kandra”, mondja Ambrus és kissé fáradtan hátradől a székében. „Minek is idézem föl.”

„Ambrus. Emlékszem. És az igaz, hogy Karlheinz kocsija túlzottan tola-kodó volt. De azt se feledje, milyen kényelmes ülés esett benne, amikor a zuhogó esőben le-szállított minket ide, ahol most ülünk, fűtött kemence mellé, ételhegyek elé. És még muzsikások is akadtak, egy zongorista, igaz, félkarú, egy klarinétos és egy csellista. Valódi muzsikus lelkek. Akik aztán. De ne szaladjunk előre, lesz még időnk estig. Hiszen feltehetően emlékszik, Ambrus. Régebben még jól emlékezett. Viszont most még egy pár gurulós kolbászkarika, ha meg nem sértem. Disznósajt. Aztán egy újabb korty fröccs. Remélem, velem tart. Úgy, köszönöm, Ambrus. Szedjen a spanyol sonkából is. Persze. Emlékezetes nap volt. Groteszk, nem vitatom. Mindamellettt fel-emelő egyben. Főlszabadító. Hálás lennék, ha felidézné. Aztán majd megteszem magam is a megfelelő megjegyzéseimet. Bontakozzon ki. Most a magáé a terep. Én ad-dig falatozom.”

„Igen, Kandra. A falatozáshoz mindig értett. Falatozzék, egészséggel. Noha ez még csak a reggeli. Igen, emlékszem. Másra is, nemcsak a Karlheinz valóban reme-kül fűtött autójára, igaza van. Arra is, hogy mielőtt Tárcaza Ica rosszul lett, éppen magával táncolt, miközben Tuba néni – aki akkor még egyáltalán nem volt néni, óh, a legkevésbé sem! – Elvira egykori, németországi férjével ropta, én meg itt ültem, ugyanennél az asztalnál, ahol most ülünk, és néztem magam elé, ahogy most, néz-tem magukat, néztem a forगतogot, egyik fröccsöt a másik után ittam, és közben

azon gondolkodtam, mi lenne, ha felállítanám ezt a förtelmes, a fél karjával egyébként tényleg dicséretesen igyekvő zongoristát, és én játszanék helyette, mert a maga félkarú módján persze virtuózan klimpírozott, de azért ennyi melléítés még pusztán bal karral is sok, ennyit még nekem, az amatőr zongoristának is nehéz volt elviselni; mi lenne, ábrándoztam, ha egy pohár borral a kezemben felállítanám, és hirtelen eljátszanám azt, hogy *Mi muzsikus lelkek, mi bohém fiúk*, Elvira kedvenc számát, mi lenne, ha most eljátszanám ezt. És arra gondoltam, Elvirának mennyire tetszene ez az egész nekiszilajodás amit jobb híján halotti tornak nevez a nyelv; nem csak az tetszene neki, ha most eljátszanám a kedves számát, bár ő a sírból, a nedves göröngyökkel a torkában már nem lenne képes isteni szopránján velem énekelni, a zongorához dőlve, mint régen oly sokszor, a házamban és a maga különféle lakásaiban is; vagy egyenesen a zongoránál ülve énekelne, önmagát kísérve, cigaretta füsttől gomolygó szájával, valamiféle dizózt parodizálva, rekedten és kurvásan, kirúzsozva, parókában, és arra gondoltam, hogy nemcsak ez, hanem az is kedvére lenne a mi Elviránknak, hogy ilyen lazán, bohémesen, szinte kicsapongó kedvvel ünnepeljük vagy fogadjuk a halálát, és még Précsényi jelenlétét sem utálná, gondoltam akkor, noha a plébánossal állandóan az üvöltözésig menően vitatkozott Istenről meg az Ördögről, hogy ki kinek a majma voltaképpen, gondoltam akkor, elnézve az ugyanebben a kocsmaszobában mulatozó párokat, miközben Elvira a maga számára váratlanul előkerült német férje, a Karlheinz Tuba nénit átkarolva, egyfolytában azt kiáltozza: *Unstern! Unstern!*, és magának kellett lefordítania, Kandra, mert se Tárca Ica, se az akkor még fiatal Tuba néni nem értette a szót, nem mintha a fordítás – *Balcsillagzat* – sokat mondott volna nekik, nem értették a szót, csak visongtak és táncoltak tovább, nem értette Cselényi sem, aki egyfolytában azzal nyaggatott, hogy kísérem le, mert most, Elvira emlékére, feltétlenül el akarja énekelni a *Radames románcát*, noha Elvira mindig utálta Cselényit, gyűlölt vele fellépni aztán meg még a *Levéláriát* is, végül pedig a *Nessun dorma* kezdetű áriát követelte Cselényi a *Turandotból*, noha Elvira soha nem volt Turandot, azt magától tanultam, Kandra, nem bírta magassággal, maga mindig ezt mondta nekem, és a maga kíméletlenül zenekritikus módján persze megmondta Elvirának is. És, őszintén szólva, az Izolda is sok volt neki, ezt később maga Elvira is elismerte; inkább lírai szoprán, mint drámai, inkább lírai, noha életvitele a legkevésbé sem volt lírikus, nem, ezt nem állíthatja senki.”

„Nem, Ambrus, ezt én sem állítom, sőt maga Elvira sem állította”, kuncog Kandra, és újabb adag körözöttet ken a zsömléjére. „Persze nem ő akarta lejátszani a felvételt a temetésen, hanem a Karlheinz, ezt azért gondolja meg, Ambrus”, mondja Kandra, és vág egy hatalmas szeletet a disznósajtból. „Bár meglehet, Elvira adott rá neki utasítást. Nem tudom, talán levélben utasította a régi férjét. Akitől törvényesen soha nem vált el, ha nem tévedek. És most még egyszer megkérdem: hogyan került ide Karlheinz? Honnan tudott Elvira haláláról? Vagy véletlenül jött? Aligha.”

„Kandra, ez igaz. Karlheinz akarta lejátszani a felvételt. De maga meg azt gondolja meg, hogy igenis Elvira akarta lejátszani az egyik friss felvételét a maga feleségének temetésén. És csak nagy nehezen tudtuk meggyőzni, hogy a Musette dala a *Bohéméletből* talán mégsem egészen passzol egy gyászszertartáshoz” mondja Ambrus, azzal felspricceli a borát. „Elvirát akarja kiszámítani?”

„Hm. A feleségem. Érdekes közbeiktatás. Egyébként észrevette-e, Ambrus, hogy az elmúlt tizenhárom évben mennyire romlott a szóda minősége? Micsoda üveg ez? És hol van belőle a régi tűz? A sístergés, a szúrás? Miközben a kolbász minősége, különösen az utóbbi években, szembeötlően, igen, így mondom, szembeötlően javult, a bor se romlott vészterhesen, a paprika is tartja magát, Tuba néni körözöttje, meg, hát istenem, Tuba néni körözöttje, ezzel mindent elmondtunk, Ambrus. Tíz, nem, tizenhárom éve változatlan. Maga tökély. A halotti toron is ez volt, nagy tálban, kicsattanóan vörösén, tetején a madárlépteket utánzó köménymag szemekkel. Elvira megvetette az ilyesmit. Zsír és fűszerek. Amikor éppen nálam lakott, külön nyűg volt a főzés, nyilván magának is, Ambrus, amikor éppen magát boldogította itt, a házában. Zsír és fűszerek nélkül. Az ilyesmiben inkább lírikus volt. Mindamellet, Ambrus, eszerint sikerült valahogy lebeszélnie Cselényit. Mert nekem nem rémlik, hogy énekelt volna azon az estén.”

„Kandra, sikerült lebeszélnem, mert megmondtam neki, hogy összekever valakivel, mégpedig magával. Összekeveri az özvegy legényeket, mondtam Cselényinek. Mert noha valamennyire tudok zongorázni, annyira, ami egy úgynevezett úri fiú neveléshez hozzátartozik, pontosabban régebben hozzátartozott, de azért maga a profi, elvégre maga a zenetudós, Kandra, magát kérje fel a Radamesre meg egyebekre, mondtam Cselényinek, maga nyilván kívülről tudja az összeset, de ha mégsem, akkor majd improvizál valamit. Hiszen Kandra, maga azért mégiscsak éveken át dolgozott korrepetitorként az Operában.”

„Nem kérdés, Ambrus”, mondja Kandra, idegesen lövellve a padlóra egy fröccsnyi szódát. „Elvirát is ott ismertem meg. De nem vállaltam volna, mert Elvira, kivált a szerelmi jelenetekben, sosem szeretett fellépni Cselényivel, mindig azt mondta, hogy szép hang, persze, rendes *legato*, finom hajlítások, de rettentően bűdös a szája. Ami, Ambrus, mármint a bűdös száj, hadd világosítsam fel, általános jelenség a férfi operaénekesek körében, különös tekintettel a tenorokra, Ambrus, különös tekintettel. De sose szerénykedjen, amatőr úri fiúnak azért éppen elég kellemes pianista, Ambrus, és teszem azt, a *Balcsillagzat* lejátszása – legalább is kottából, mert azt nem várom el, hogy kívülről fújja – magának sem okozott volna gondot. Mert maga is zenesznek készült egykor, Ambrus, ne tagadja most meg a múltat, többek közt a négykezesezéseinket, Elvira előtt, pár palack remek bor társaságában. Nálam, az egyik éppen félkészben berendezett lakásomban, vagy magánál itt lent, a nagyjából minden kényelemmel ellátott házában, szélárnyékban, fák között, csillagok alatt. *Balcsillagzat*. De hiszen jól ismeri ezt a bűntudattól átfűtött, mély halálvággal átitatott, alig pár perces, pontosan 146 ütemnyi, technikailag nem különösebben igényes, de an-

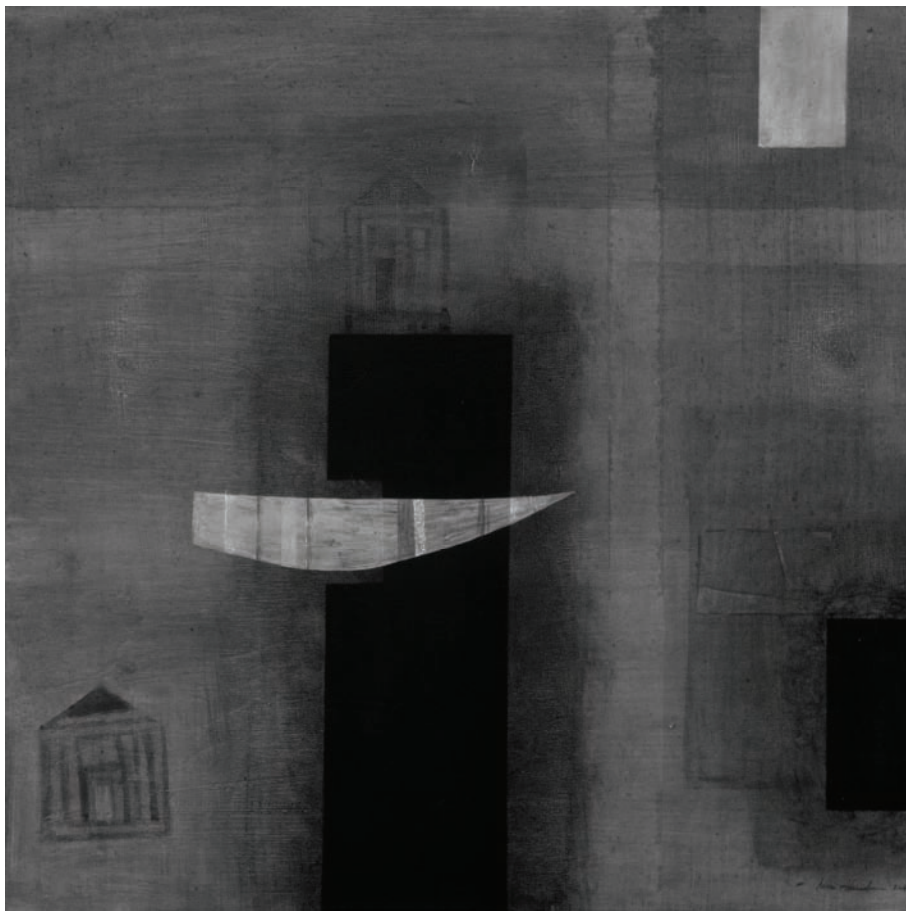
nál félelmetesebben szakadékokkal zsúfolt zongoradarabot, jól ismeri, Ambrus, ha máshonnan nem, az öreg Lisztről szóló nagy tanulmányomból. Nem színes zene ez, hanem tökéletesen pőre, a sírba meztelenül lökött halottak végső nyögései, sikolyai, szinte szellemhangjai, egy valamilyen bukott forradalom után keletkezett, eddig feltáratlan, roppant tömegsír gyászindulói” mondja Kandra, azzal pálinkát tölt mindkettőjüknek. „*Marcia funebre.*” És harap még egy katona disznósajtot.

„Kandra. Hogy ne emlékeznék, mondja Ambrus, „amikor én is ott voltam azon az estén, amikor nekem és Elvirának eljátszott pár kései Liszt-darabot, és büszkén magyarázta nekünk a kutatásai végeredményét, (melyet aztán a *Neue Beiträge der musikalischen Romantik* című stuttgarti antológiában közölt), nevezetesen, hogy sikerült megállapítania, mikor keletkezett a *Balcsillagzat*, eredeti címén az *Unstern!*, ez az addig bizonytalan datálású darab, amelyről csak annyit tudtak, hogy szinte bizonyosan 1885 után került papírra. Hogy maga szerint korábban, egész pontosan a Hajdú-Bihar megyei Tetétlenben írta őket az öreg, eléggé alkoholizmusba süllyedt Liszt, Zichy Géza gróf tetétleni kúriájában, ahol 1884. november 14. és 17. között tartózkodva semmi mást nem csinált, mint a szolgájával, a később a Liszttől ellopkodott pénzen fodrászműhelyt nyitott Knézevics Szpiridonnal ivott szakadatlanul, és hallgatta a félkarú gróf virtuóz, természetesen a maga módján virtuóz zongorajátékát. És akkor maga, Kandra idézett egy régi német Liszt-kutatót, aki szerint olyanok e kései művek, mint amikor a fogoly dörömből cellája falán. Ami találó megfogalmazás, mondta maga azon az estén. De én azt mondom, mondta azon az estén, maga, Kandra, sokkal inkább arra emlékeztetnek, amikor valaki kétségbeesetten veri a koporsó falát; olyasvalaki dörömből itt, akit élve temettek el. Így mondta akkor este, Kandra. Elvira meg csak kacagott.”

„Így volt, Ambrus”, mondja Kandra. „És miközben kacagott, Elvira csak annyit jegyzett meg, hogy ideje lenne kiábrándulnom ezekből a gyermeteg nagyzolásokból, hogy mindez csak gyászromantika, kamaszoknak való, meg amolyan öregkori bűnözés, kamaszos és öreges egyben, mondta Elvira. Az öreg Lisztnek jól állt az öregség, a fiatal Rossininek is jól állt az öregség, a fiatal Schubertnek szintén jól állt az öregség, neked meg még rosszul áll, Kandruskám, mondta Elvira, de ezért szeretem azt a nagy szerepjátszó fejedet, Kandrusám, gyöngyözte elő akkor este Elvira, de még pár hónapig szerintem az Ambrusnál maradok, tette hozzá a mi Elviránk, vidéken maradok, lent a nagy víz mellett, a kellemes dunyhaként ölelő házában, a macskáim között, és jól láttam, hogy ekkor – hallva Elvira döntő kijelentését, miszerint meggondolta magát, és még egy ideig nem költözik el magától, és nem költözik vissza hozzám – a maga tekintete kissé elborult, Ambrus. Határozottan elborult, Ambrusom. Sajnálattal konstatáltam. De nem volt mit tennie. És aztán másnap reggel vissza is utaztak együtt, maga meg Elvira, ide, a maga otthonos falujába, a kedves kényelemmel felszerelt, úgyszólván öregkori házába, a dunyha alá. Akkor láttam utoljára élve Elvirát”, mondja Kandra, azzal lerakja az evőeszközt, száját töröl, és egy újabb pohár fröccsöt emel a fény felé.

„Csak semmi hencegés, Kandra. Mert ha belegondol, voltaképpen én is akkor, azokban a hónapokban láttam utoljára élve”, mondja Ambrus, azzal félreteszi az asztalkendőjét és szintén a pohár után nyúl.

(Egy regény első részének kezdete)

NÁDAS ALEXANDRA: ÉJJELI KIKÖTŐ